

Martin Heidegger

METODIČNA NARAVA ONTOLOGIJE - TRIJE TEMELJNI ELEMENTI FENOMENOLOŠKE METODE

Konkretna speljava ontoloških raziskovanj v prvem in drugem delu nam je obenem odprla pogled na način, kako napredujejo ta fenomenološka raziskovanja. To nas sili v vprašanje o metodični naravi ontologije.

Znanstvena metoda ontologije in ideja fenomenologije.

Metoda ontologije, tj. filozofije sploh, je posebna v tem, da nima nič skupnega z metodami katerihkoli drugih znanosti, ki se kot pozitivne znanosti vse po vrsti ukvarjajo z bivajočim. Po drugi plati pa je prav analiza narave resnice biti pokazala, da hkrati tudi bit temelji v nekem bivajočem, namreč v tubiti. Bit obstaja le, če eksistira razumetje biti, tj. tubit. Potemtakem terja to bivajoče v problematiki ontologije posebno prednost. Naznanja se v vseh diskusijah o ontoloških temeljnih problemih, predvsem v fundamentalnem vprašanju po smislu biti sploh. Njegova izdelava in odgovori nanj terjajo občo analitiko tubiti. Tubitnostna analitika je temeljna disciplina ontologije. To hkrati pomeni: ontologije same ne moremo utemeljiti zgolj ontološko. Njena lastno omogočenje kaže nazaj na neko bivajoče, tj. ontično: tubit. Ontologija ima ontični fundament, ki vedno znova preseva tudi v doslejšnji zgodovini filozofije in se npr. izraža v tem, ko Aristotel pravi: Prva znanost, znanost o biti je teologija. Možnosti in usoda filozofije so kot svobodna dejavnost tubiti človeka zavezane njegovi eksistenci, tj. časovnosti in s tem zgodovinskosti, in sicer v izvirnejšem smislu kot katerakoli druga znanost. Tako je prva naloga znotraj razsvetlitve znanstvene narave ontologije *izkazati njen ontični fundament* in karakterističnost tega fundiranja.

Druga pa je označitev načina spoznavanja, ki se odvija v ontologiji kot znanosti o biti, se pravi *izdelava metodičnih struktur ontološko-transcendentalnega razlikovanja*. Že poprej so v antiki videli, da

so bit in njena določila na neki način v temelju bivajočega, da so mu predhodni, *proteron*, tisto poprejšnje. Terminološka oznaka za to naravo predhodnosti biti bivajočemu je izraz a priori, *apriornost*, poprejšnje. Bit je kot a priori prej od bivajočega. Vse do danes ni razjasnjen smisel tega a priori, tj. smisel popreja in njegova možnost. Sploh se niso nikoli vprašali, zakaj naj bi določila biti in bit sama morali imeti to naravo popreja in kako je tak poprej možen. Poprej je časovno določilo, toda takšno, ki ne tiči v časovnem redu časa, ki ga merimo z uro, marveč je to poprej, ki spada v "sprevrnjeni svet". Zaradi tega vulgarni razum ta poprej, ki karakterizira bit, razume kot tisto kasnejše. Edino interpretacija biti iz časovnosti lahko razjasni, zakaj in kako ta karakter po-preja, apriornost sovpada z bitjo. Apriorna narava biti in vseh struktur biti terja potemtakem določen način pristopa in izkustva biti: *apriorno spoznanje*.

Temeljni elementi, ki spadajo v apriorno spoznanje, tvorijo to, čemur pravimo *fenomenologija*. Fenomenologija je naziv za metodo ontologije, tj. znanstvene filozofije. Fenomenologija je, če jo pravilno razumemo, pojem metode. Zato je že vnaprej izključeno, da bi izrekala kakršnekoli določene teze o biti in zastopala kako tako imenovano stališče.

V to, kakšne predstave dandanes krožijo o fenomenologiji, deloma zaradi prepustov fenomenologije same, se tu ne bomo spuščali. Dotaknimo se le enega primera. Govorilo se je, da je moje filozofsko delo katoliška fenomenologija. Domnevno zaradi tega, ker sem prepričan, da so tudi misleci, kakršna sta Tomaž Akvinski in Duns Scotus, kaj vedeli o filozofiji, bržkone več kot pa moderni. Pojem katoliške fenomenologije pa je vendarle še bolj nesmiseln kot pojem protestantske matematike. Filozofija kot znanost o biti se načeloma razlikuje od vsake druge znanosti. Metodološka razlika med matematiko in klasično filologijo npr. ni tako velika, kakor je razlika med matematiko in filozofijo oz. filologijo in filozofijo. Velikostne razlike med pozitivnimi znanostmi (h katerim spadata matematika in filologija) in filozofijo sploh ne moremo kvantitativno oceniti. V ontologiji naj bi po poti fenomenološke metode došli in zapopadli bit, ob čemer pripominjamo, da je danes fenomenologija sicer oživela, da pa je bilo to, kar išče in želi, živo v zapadni filozofiji že od začetka.

Dojeli in tematizirali naj bi bit. Bit je vselej bit bivajočega in je zato najpoprej dostopna le, če izhajamo iz nekega bivajočega. Pri tem se mora dojemajoči fenomenološki pogled sicer sousmeriti na bivajoče, toda tako, da je ob tem izpostavljena in tematizirana bit tega bivajočega. Dojemanje biti, tj. ontološko raziskovanje se sicer najpoprej in nujno nanaša na bivajoče, a se nato od bivajočega *na določen način zaobrne k njegovi biti*. Temeljni element fenomenološke metode v smislu zaobrnitve raziskujočega pogleda od naivno dojetega bivajočega k biti označujemo kot *fenomenološko redukcijo*. S tem se po besednem zvenu, ne pa v stvari, navezujemo na centralni termin Husserlove fenomenologije. Za Husserla je fenomenološka redukcija, ki jo je prvič izdelal v *Idejah za čisto fenomenologijo in fenomenološko filozofijo* (leta 1913), metoda zaokreta fenomenološkega pogleda od naravne naravnosti v svet stvari in oseb živetelega človeka k transcendentalnemu življenju zavesti in k njenim noctično-noematičnim doživljanjem, v katerih se objekti konstituirajo kot korelati zavesti. Za nas pa fenomenološka redukcija pomeni zaokret fenomenološkega pogleda od kakorkoli vselej že določenega dojetja bivajočega k razumetju biti (zasnovanju z načinom njene neskritosti) tega bivajočega. Kakor vsaka znanstvena metoda raste in se spreminja tudi fenomenološka metoda ravno s pomočjo prav z njo izvajanega prodiranja k rečem. Znanstvena metoda ni nikoli kaka tehnika. Brž ko to postane, je že odpadla od svojega lastnega bistva.

Fenomenološka redukcija kot zaokret pogleda od bivajočega k biti pa ni edini, sploh pa ne centralni element fenomenološke metode. Kajti ta zaokret pogleda od bivajočega k biti potrebuje obenem pozitivno približanje biti sami. Gola odvrnitev je le negativni metodični postopek, ki ne potrebuje le dopolnitve s pozitivnim, ampak izrecno napotitev k biti, tj. vodenje. Bit ni dostopna tako kot bivajoče, ne najdemo je kar preprosto pred seboj, marveč jo je treba s svobodnim zasnutkom, kakor smo že pokazali, vselej privedi pred pogled. To zasnovno preddanega bivajočega v njegovi biti in njenih strukturah označujemo kot *fenomenološko konstrukcijo*.

A tudi z njo fenomenološka metoda še ni izčrpana. Slišali smo, da se vsaka zasnova biti dovršuje z reduktivnim zaokretom od bivajočega. Motrenje biti izhaja iz bivajočega. To je očitno vselej določeno s faktičnim izkustvom bivajočega in okrožjem izkustvenih možnosti, ki so vselej lastne faktični tubiti, tj. zgodovinskemu položaju fenomenološke

raziskave. Ni vsak čas vsakomur na enak način dostopno vse bivajoče in njegova določena področja, in celo če je bivajoče v okrožju izkustva dostopno, ostane vprašanje, če je v naivnem in vulgarnem izkustvu primerno razumljeno glede na svoj specifični način biti. Ker je tubit po svoji lastni eksistenci zgodovinska, so tudi možnosti pristopa in načini razložitve bivajočega sami v različnih zgodovinskih položajih različni, variabilni. Pogled na zgodovino filozofije pokaže, da so bila zelo kmalu odkrita mnogovrstna področja bivajočega: narava, prostor, duša, da pa obenem niso mogla biti zapopadena v svoji specifični biti. Že v antiki se je uveljavil neki povprečni pojem biti, ki so ga uporabljali za interpretacijo vsega bivajočega na različnih področjih biti in njegovih načinov biti, ne da bi mogla biti v njeni strukturi izrecno problematizirana in obmejena njegova specifična bit sama. Tako je Platon zelo dobro videl, da sta duša in njen logos neko drugačno bivajoče od čutno bivajočega. Vendar ni bil v stanju obmejiti specifičnega načina biti tega bivajočega nasproti načinu biti kakega drugega bivajočega oz. nebivajočega, temveč se zanj kakor tudi za Aristotela in nato vse do Hegla, zlasti pa za naslednike vsa ontološka raziskovanja gibljejo znotraj povprečnega pojma o biti sploh. Tudi ontološka raziskava, ki jo zdaj izvajamo mi, je določena s svojim zgodovinskim položajem in obenem s tem z določenimi možnostmi pristopa k bivajočemu ter z izročilom predhodne filozofije. Sestav temeljnih filozofskih pojmov iz filozofske tradicije je danes še tako učinkovit, da bi bilo to učinkovanje tradicije komaj moč preceniti. Tako prihaja do tega, da so vse filozofske razlage, tudi najbolj radikalne, na novo začenjajoče, prežete s podedovanimi pojmi in s tem s podedovanimi horizonti in oziri, o katerih zato ne moremo brez nadaljnega trditi, da so izvorno in zares izšli iz področja in dojetja biti, čeprav zagotavljajo, da jo nameravajo zapopasti. Zato k pojmovni interpretaciji biti in njenih struktur, tj. k reduktivni konstrukciji biti neogibno spada *destrukcija*, tj. kritična razgradnja podedovanih in sprva neogibno uporabljanih pojmov na izvore, iz katerih izvirajo. Šele z destrukcijo si fenomenologija lahko v polni meri fenomenološko zagotovi pristnost svojih pojmov.

Ti trije elementi fenomenološke metode: redukcija, konstrukcija, destrukcija spadajo vsebinsko skupaj in jih moramo utemeljiti v njihovi sopripadnosti. Konstrukcija filozofije je nujno destrukcija, tj. v historičnem sestopu k tradiciji potekajoča razgradnja izročenege, kar ne

pomeni nikakršne negacije in obsodbe tradicije, njenega zničenja, temveč narobe, ravno njeno pozitivno prisvojitve. Ker h konstrukciji spada destrukcija, je filozofsko spoznavanje po svojem bistvu v določenem smislu hkrati historično spoznavanje. Kakor pravimo, k pojmu filozofije kot znanosti, k pojmu fenomenološkega raziskovanja spada "zgodovina filozofije". Zgodovina filozofije ni kak poljuben privesek znotraj filozofskega učnega pogona, da bi pri državnem izpitu dali priložnost nasloniti se na lagodne in lahke teme ali da bi si lahko ogledali, kako je bilo nekdanj, marveč je historično filozofsko spoznanje v sebi enotno, ob čemer se spoznanje v filozofiji, v skladu z njeni predmetom, razlikuje od vseh drugih znanstvenih historičnih spoznanj.

Tako karakterizirana metoda ontologije omogoča označitev ideje fenomenologije kot znanstvenega postopka v filozofiji. Hkrati s tem smo dobili možnost, da konkretno obmejimo pojem filozofije. Tako tretji del preučevanja znova vodi k izhodišču predavanj.

prev. Tine Hribar

Prevajalčeva opomba: Gre za prevod f 5 (Die methodische Charakter der Ontologie. Die drei Grundstücke der phänomenologischen Methode) iz uvoda k predavanjem v letnem semestru 1927, ki so imela naslov: Temeljni problemi fenomenologije: Martin Heidegger, Die Grundprobleme der Phänomenologie, Gesamtausgabe II/24, Vittorio Klostermann, Frankfurt/M 1975, str. 26-32.